

"על הפרק"

מפגש מחודש עם התנ"ך

שופטים פרקים י"ט-כ"א

סיפור פלגש בגבעה הוא אחד הסיפורים הקשים והמזעזעים בתנ"ך כולו. ההתעללות הנוראה בגבעה, ומלחמת האחים בעקבותיה מביאים אותנו לסיום ספר שופטים: "בַּיָּמִים הָהֵם אִין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה"

"וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים" < בקיאות

פרק י"ט

1 לאורך סיפור פילגש בגבעה כל המקומות מוזכרים בשמם וכל הדמויות אנונימיות, ומתוארות בכינויים שונים לאורך הפרק. עקבו אחר הכינויים השונים, כיצד השינויים מבליטים את הבעייתיות ביחסים בין האיש הלוי ופלגשו? מי מהדמויות בפרק אשמה בהתעללות בפילגש?

2 קווי דמיון רבים נמתחים בין סיפור פילגש בגבעה ובין סיפור סדום. השוו בין שופטים יט, ט-כח לבראשית יג, יג ויט, א-כה; איזו אמירה מוסרית עולה מן ההשוואה?

פרק כ'

3 השאלה "מי יעלה לנו בתחילה" והתשובה "היודה" מופיעות בתחילת הספר ובסופו (א,א; כ,יח) ויוצרות לו מסגרת. כיצד מדגישה החזרה את ההתדרדרות במצב העם לאורך התקופה?

4 השאלה בה' חוזרת בפרק שלוש פעמים (יח, כג, כז) שימו לב להבדלים בנוסח השאלה ובמצב העם בכל אחת מהפעמים. האם תוכלו להצביע על השינוי התפיסתי שעובר העם?

פרק כ"א

5 נושא השבועה והפרתה מופיע בתחילת היחידה ובסופה (יז,א-ג; כא) מדוע חמור כל כך להפר שבועה ומהי הבעייתיות בפתרון בו נוקטים הזקנים?

6 "הנה חג ה' בשלו מימים ימימה" (יט) מה היו מנהגי החג בשילה? שילה כמעט אינה מוזכרת בספר שופטים למרות שארון ה' שכן בה לאורך התקופה. מה מעיד חוסר האזכור של העיר על מקומו של המשכן בתודעת העם?

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננברג
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. המרכז ללימודי תנ"ך. מתן ירושלים

”מִפְּרֵשׁ וְשׁוֹם שְׁכָל” < עיון

7 כיצד מגיעה חברה למצב בו מתרחש בה סיפור פלגש בגבעה? כיצד הגיע שבט בנימין למצב כל כך ירוד? נסו לחשוב האם יש כאן אירוע חריג או שיאו של תהליך סיאוב והתדרדרות? האם אפשר לתלות את האשמה בגורמים נוספים בעם?

8 בסיום ספר שופטים כמעט נכרת שבט בנימין מעם ישראל. מהי הבעייתיות הגדולה בחסרון שבט מישראל? מה ייחודו של שבט בנימין במסגרת שנים עשר השבטים? עיינו בבראשית לה, יז-יט; מט, כז; שמ”א ט, א-ב; אסתר ב, ה; העזרו גם בפירושו של ר’ יצחק עראמה להלן:
”ויקח את אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה’ אליו לאמר ישראל יהיה שמך” (מלכים א יח, לא) יורה כי שם ישראל לא יוצדק על נכון רק למען היות השבטים אשר ייכנסו תחתיו על המספר ההוא אשר עליו ייקרא אלוקי ישראל. וזה טעם החרדה הגדולה אשר חרדו כל ישראל בפלגש בגבעה, לפי שחסרון האחד מזה המספר לא היה כחסרון האחד הכמותי... יחסר היחס ההוא מכללו...” (עקידת יצחק ל”א עמ’ רמח)

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < הרחבה

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ו עמוד ב:

”ותזנה עליו פילגשו” רבי אביתר אמר: זבוב מצא לה, ר’ יונתן אמר: נימא [שערה] מצא לה.
...אמר רב חסדא: לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה, והפילה כמה רבבות מישראל. אמר רב יהודה אמר רב: כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו, סוף הוא בא לידי שלש עבירות: גילוי עריות, ושפיכות דמים, וחילול שבת.

ילקוט שמעוני שופטים, רמז ס”ח:

אם תאמר אותם שנים ושבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין, מפני מה נהרגו? היה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם, שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם, ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם, ויחזרו בכל עיירותיהם של ישראל, יום אחד ללכיש, יום אחד לעגלון, יום אחד לחברון, יום אחד לבית אל, יום אחד לירושלים, וילמדו אותם דרך ארץ בשנה בשתיים בשלש בארבע בחמש עד שיתישבו ישראל בארצם...
הם לא עשו כן, אלא כיון שנכנסו ישראל לארצם כל אחד ואחד רץ לכרמו ולזיתו ואומר שלום עלי נפשי, שלא להרבות הטורח. שנו חכמים במשנה הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, והוי שפל רוח בפני כל אדם, ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך. וכשעשו בגבעת בנימין דרכים מכוערים ודברים שאינם ראויים יצא הקב”ה להחריב את העולם כולו, ונפלו מהם שבעים ושנים אלף. ומי הרג אותם, סנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס עמהם.

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < הרחבה נוספת

הרמב”ן בפירושו לסיפור סדום בבראשית יט, ח מנתח את סיפור פילגש בגבעה ומנסה לענות על חלק מן השאלות שעולות ממנו. על מנת להקל על הקריאה חילקנו את הפירוש והוספנו כותרות.

[ההבדלים בין סיפור פילגש בגבעה לסיפור סדום]

והבן כי ענין פילגש בגבעה אף על פי שהוא נדמה לענין הזה [סדום] איננו כמוהו לרוע. כי הרשעים ההם, לא היה דעתם לכלות הרגל ממקומם אבל [אלא] היו שטופי זמה ורצו גם במשכב האיש האורח וכאשר הוציאו אליהם פילגשו נתפייסו בה.

והאיש הזקן שאמר להם ”הנה בתי הבתולה ופילגשהו אוציאה נא אותם ועשו להם הטוב בעיניכם” (יט, כד) יודע היה שלא יחפצו בבתו ולא יעשו עמה רעה ועל כן לא אבו לשמוע לו, וכאשר הוציא את פילגשו לבדה שתקו ממנו. והאיש בעל הבית, גם האורח כולם היו חפצים להציל את האיש בפילגשו כי פילגש היתה, לא אשת איש וכבר זנתה עליו. ובפרץ ההוא עוד לא היו בו כל אנשי העיר כאשר בסדום שנאמר בו ”מנער ועד זקן כל העם מקצה” אבל בגבעה נאמר והנה אנשי העיר ”אנשי בני בליעל” (יט, כב) מקצתם שהיו שרים ותקיפים בעיר כמו שאמר האיש (שם כה) ”ויקומו עלי בעלי הגבעה” ועל כן לא מיחו האחרים בידם.

[המחלוקת בין שבט בנימין לשאר השבטים]

והנה פנות כל העם מכל שבטי ישראל רצו לעשות גדר גדול בדבר להמית אותם שנאמר (שם כ, יג) ”ועתה תנו את האנשים בני בליעל אשר בגבעה ונמיתם” ודבר ברור הוא שלא היו חייבין מיתה בדין תורה, שלא עשו מעשה זולתי ענוי הפילגש הזונה, ולא נתכוונו למיתה שלה, וגם לא מתה בידם, וישלחוה מאתם כעלות השחר והלכה מאתם לבית אדוניה ואחר כך מתה אולי נחלשה מרוב הביאות ונתקררה בפתח עד האור ומתה שם. אבל מפני שהיו חפצים ואומרים לעשות נבלה כאנשי סדום, ראו השבטים לעשות סייג לתורה שלא יעשה ולא יאמר כן בישראל כמו שאמרו: ”ונבערה רעה מישראל” (שם) וזה הדין הוא ממה שאמרו רבותינו (סנהדרין מו) בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה.

ושבט בנימין לא הסכימו בדבר זה שלא היה בהם חיוב מיתה בענוי הפילגש ואולי הקפידו עוד בני בנימין על אשר לא שלחו להם מתחילה ועשו ההסכמה שלא מדעתם ולפי דעתי שזה ענשם של ישראל להנגף בתחילה מפני שלא היתה המלחמה נעשית מן הדין והגדר עצמו על שבט בנימין היה מוטל לעשותו ולא עליהם שמצוה על השבט לדון את שבטו (ספרי קמד) והנה שתי הכתות ראויות להעניש כי בנימין מרשיע שאינו חושש ליסור הרעים ולא לגעור בהם כלל וישראל עושין מלחמה שלא מן הדין.

[השאלה הראשונה בה' והסיבה לכשלון]

וגם את פי ה' לא שאלו בזה אבל אמרו ”מי יעלה לנו בתחלה למלחמה על בני בנימין” (שופטים כ, יח) כי מעצמם הסכימו למלחמה על כל פנים, וכן לא שאלו בענין הנצוח ”אם תתנם ביד” כי בטחו בזרוע בשר שהיו רבים מאד כי עתה כמוהם עשרה פעמים ויותר. ולא שאלו אלא ”מי יעלה לנו בתחלה” והוא כמו גורל ביניהם אולי היה כל שבט אומר ”לא אעלה אני תחלה” או אומר ”אני ראשון” והקב”ה השיב כפי שאלתם יהודה בתחלה לאמור כי יהודה הוא בראש לעולם כי ביהודה

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < המשך

בחר ה' לנגיד (דהי"א כח,ד) ולכך לא אמר "יהודה יעלה" כשאר המקומות (עיין שופטים א,ב). כי לא הרשה אותם אבל לא מנעם ולא אמר להם "לא תעלו ולא תלחמו" מפני ענשו של בנימין. והנה הלך השם עם שניהם בקרי והניחם למקרים. ובני בנימין היו גבורים ועריהם בצורות והשחיתו בישראל הבוטחים בזרוע בשר והוסיפו עונש על ענשם כי די היה להם להבריח ישראל מן הגבעה והם הכו בהם למשחית איבת עולם והפילו מהם עם רב ועצום כ"ב אלפים.

[השאלה השנייה בה' והסיבה לכשלון]

והנה ישראל כאשר הכו מכה רבה נודעה להם שגגתם כי עשו מלחמה עם אחיהם שלא ברשות גבוה ושלא כדין תורה ועל כן שאלו ביום השני "האוסף לגשת למלחמה עם בני בנימין אחי" (כ,כג) והזכירו עתה האחוה לשאלו אם הוא אוסר עליהם המלחמה והשם הרשה אותם עתה ביום השני ואמר עלו אליו כי עתה מותר להם לדרוש דם אחיהם השפוך והם לא שאלו הנצוח כי עדיין היו בוטחים ברובם לנצח על כל פנים והשם לא באר להם רק כי המלחמה מותרת להם ומפני שעדיין לא נתכפר ענשם הראשון נפלו מהם גם ביום השני י"ח אלפים.

[השאלה השלישית בה' והסיבה לינצחון]

וביום השלישי גזרו תענית ויצומו ויבכו לפני ה' והקריבו עולות לכפר על הרהורי הלב אשר בטחו בזרועם והקריבו שלמים והם שלמי תודה כי ראו עצמם כאלו כלם פלטים מחרב בנימין וזה משפט כל הנמלטים להקריב תודה ... והנה היו בשני הימים המתים מישראל ארבעים אלף ומבנימין נפלו בסוף כ"ה אלפים אנשי חיל (שופטים כ,לה) ומעיר מתום עד כל הנמצא (שם כ,מח) רבים ויתכן שיהיו ט"ו אלפים בין אנשים ונשים והטף והיה עונש שתי הכתות בשוה.

[הסבר דברי חז"ל על הסיבה לעונשם של בני ישראל בסיפור פלגש בגבעה]

ומה נכבדו דברי רבותינו (סנהדרין קג) שהיה הקצף בפסלו של מיכה, אמר הקב"ה בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם? לומר בכבודי לא מחיתם, במחויבי מיתה ופושטים ידיהם בעיקר בכבוד בשר ודם מחיתם יותר משורת הדין? ועל כן סכל עצת שתי הכתות ואמץ את לבבם ולא זכרו ברית אחים ואחר המעשה נתחרטו כמו שנאמר (שופטים כא,ב) "ויבא העם בית אל וישבו שם עד הערב לפני האלהים ויבכו בכי גדול ויאמרו למה ה' אלהי ישראל היתה זאת בישראל להפקד היום מישראל שבט אחד" כי הכירו טעותם וענשם והנה בדרך גררא פירשנו ענין מהותם ואינו מבואר ההזכרנו סיבותיו.

חזק חזק ונתחזק!

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sadie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

טל': 02-5944555 • perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. המרכז ללימודי תנ"ך. מתן ירושלים